

Живојин Петровић

НЕСТВАРНО, А СТВАРНО 2

■ Laguna ■

САДРЖАЈ

ЧУДНИ, ЧУДНИ БЕОГРАД	9
Алеја палми у Топчидерском парку	11
Сви су се грејали за новац, само Народна банка на новац.	12
Једина парламентарна беба у Србији	15
Ђерам бије Теразије	17
Кула за скакање	19
Џумбус-бал Мике Аласа	26
Спасавање београдске роде	31
Највеће трамвајско чвориште у Београду	34
Дан када су у Београду слепи прогледали, глуви чули, а неми проговорили	37
Кафанске певачице спасавају Народно позориште у Београду	47
„Наполеон“ на београдском суду.	49

РАТ И ОКО РАТА 53

Божјињи јеловник из 1916. године. 55

Заплењена фотографија 56

Мара Петровић – заборављена хероина
са дванаест рана и дванаест одликовања. 58

Најстарији војни голуб – Чича 62

Одбрана Ђуре Јакшића 64

Дама – највећи див међу дивовима 73

Даница Дана Јовановић,
прва уметница жртва Првог светског рата. . . . 76

Једина хероина са
званичном дозволом да буде мушкарац 80

ДОБРИ И НЕОБИЧНИ ЉУДИ 87

Ана и Кузман Рацковић 89

Бискуп коме су попови љубили руку 92

Фешта у Змајеву част. 97

Браћа Радовановић – апостоли наше науке . . 102

Гроф Димитрије де Вујић,
несуђени владар свих Југословена. 112

Мика Алас, кријумчар цепаница. 126

Златар који је поклањао злато 128

Јован Апостоловић – први српски
лекар у борби против куге, а и бербера 135

Крагујевачки Чарли Чаплин 138

Никола Чупић – најмлађи
српски задужбинар. 143

Радомир Раде Шамовац
– виртуоз на хармоници. 146

ИСПРАЋАЈИ ЗА ПАМЋЕЊЕ 149

Последње путовање Надежде Петровић 151

Сахрана коју је започео поп, а завршио имам . 156

Сахрана Луке Ћеловића Требињца 158

ТАМО И ОВДЕ 169

„Бокешка ноћ“ у Дубровнику 171

Цар Јозин шаран 181

Педесет хиљада за
фондацију – хиљадарка за вашу ћерку! 183

Видовдан у Енглеској 186

Барботова гарда 196

Брачки камен трпи све 199

ВАЖНО ЈЕ БИТИ ПРВИ 203

Први српски авион 205

Први београдски трамваји – за живе и мртве . 208

Први фрижидер у Београду 210

Први радио-пирати у Београду 212

Први и најмлађи Србин
који је опловио планету 214

Прво хируршко подмлађивање у Србији 220

Сокобања – први метеорит у Србији 227

Белешка о аутору 231

Башта у Топчидеру.
Garten in Topčider.

Топчидерски парк, после 1928. године

АЛЕЈА ПАЛМИ У ТОПЧИДЕРСКОМ ПАРКУ

Велико уређење Топчидерског парка 1928. године, поред многих грађевинских радова – рестаурација Милошевог конака, изградња водоводне мреже, прилазних путева, пешачких стаза, трамвајске станице и реновирање сквера око цркве – обухватало је и садњу већег броја палми купљених од фирме „Дојми“ са Виса.

Засађене од „трамвајске станице до ресторације“, као и на више места по парку, ове прелепе биљке красиле су највећи парк у престоници, издвајајући га од других и по јединственој алеји палми.

СВИ СУ СЕ ГРЕЈАЛИ ЗА НОВАЦ, САМО НАРОДНА БАНКА НА НОВАЦ

Једина установа у Краљевини Југославији у којој је био забрањен ноћни рад била је Народна банка, смештена у велелепној згради са 120 просторија, у Улици краља Петра у Београду. Буквално сви запослени, њих три стотине, рачунајући и директора, били су у обавези да до осам увече напусте објекат. Жандари и војници, који су обезбеђивали објекат, по том питању били су ригорозни и немилосрдни.

Поменута Народна банка је представљала „финансијско уско грло“ јер је сав новац који је био у оптицају равно десет пута годишње пролазио кроз шалтере и касу у тој згради. Двадесет и три чиновника била су задужена да прегледају новчанице, одвајају оштећене, али и трагају за фалсификатима. Иначе, није забележен случај да се неки Србин бавио врхунским

Зграда Народне банке у Улици краља Петра у Београду

фалсификовањем новца; кажу да су ти послови били резервисани за „педантније духове“, понајвише Словенце.

Најзанимљивија личност у Народној банци је био господин Васић – шеф банкотног одељења, а уједно и главни ложач велике фуруне. Многи су се тада грејали на дрва, неки на угаљ, али је

само Народна банка положила своју пећ новчаницама. Живот папирног новца је тада био веома кратак, највише три до пет година. Банкноте су се брзо прљале и уништавале, те их је специјална комисија у Народној банци одвајала, бројала и након што их „исцвикује“, гурала у џакове које је господин Васић свакодневно истресао у пећ, често усијану од таквог горива, јер је било дана када и по хиљаду килограма новца оде у пепео. Дневни рекорд је, веровали или не, двадесет џакова или прецизније 540 милиона динара. Како тада рече један мајстор поред пећи: „Човек да заплаче.“

ЈЕДИНА ПАРЛАМЕНТАРНА БЕБА У СРБИЈИ

У Народној скупштини Србије су падале владе, летеле главе, издијале туче, вођене многе борбе, али се родила само једна беба!

„Где је рођено дете?“, упита свештеник пре-срећног оца како би у књигу рођених уписао податке о беби.

„У Народној скупштини, оче!“, поносно рече отац новорођеног дечака.

Свештеник накриви главу, погледа човека попреко, спусти наочаре, те зачуђено понови:

„Где је рођено!?“

Наиме, овај интересантан догађај се одиграо 25. фебруара 1938. године у Београду, а у питању је беба која је дошла на свет у сутерену Народне скупштине у стану у коме је живео Душан Ивановић са супругом. Иначе, Душан је био шофер председника Народне скупштине,

па му је држава омогућила да једну собу, тачно испод свечане скупштинске сале, преуреди за живот.

Рођење једине парламентарне бебе у Србији је свечано прослављено у скупштинским клубовима, а у рубрици „Улица и број“ свештеник је уписао: „Народна скупштина!“

ЂЕРАМ БИЈЕ ТЕРАЗИЈЕ

Једна од најудаљенијих кафана од центра Београда била је „Сиберија“, а налазила се на месту данашње зграде Општине Звездара у Булевару краља Александра. Када је 1892. године пуштен у рад трамвајски саобраћај, преко пута помену-те кафане саграђен је депо (окретница и гаража за трамваје).

Око депоа прво су се насељавали радници запослени у трамвајском саобраћају, а касније и остали Београђани скромнијег материјалног статуса. Тај део Београда је првобитно назван по речи „ђерам“ (Смедеревски ђерам – пут за Смедерево) која је означавала рампу на путу, јер се баш на том месту (данас пијаца Ђерам) налазила трошарина (нека врста наплатне рампе где је држава узимала порез и таксе од трговца).

Ђерам, око 1913. године

Након Првог светског рата становници Ђерма су били припадници различитих друштвених слојева: начелници у пензији, руски генерали, абације, новосадски фотографи, али и пиљари из Тетова. Куће су у том крају углавном биле мале и од слабог материјала, а поред трговина нанизаних дуж Смедеревског пута, као и фабрике обуће „Бостон“ (данас продавница „Нови дом“), свако вече био је корзо.

Саобраћајну везу Ђерма са центром града држала је трамвајска пруга Теразије – Ђерам, пуштена у рад 1912. године, а многе тамошње кафане, те весела атмосфера у њима, привлачиле су већи број београдских боема и осталих гостију, па се због тога и говорило: „Ђерам бије Теразије.“